

Foto: Vibeke Lind

Beiting i fjell eller lavland - tilvekst hos lam

Vibeke Lind og Svein Morten Eilertsen

Flere forebyggende tiltak mot tap av sau til freda rovvilt i Norge er blitt testet. Å skille sau og rovvilt i tid og rom er ansett som det mest effektive tiltaket for å løse kroniske rovviltproblemer. I et forsøk ble sau flyttet fra et fjellbeite til tre ulike typer beite i lavlandet. Gjennomsnittlig daglig tilvekst og slakteresultater hos lam som beitet enten på fjellet eller i lavlandet gjennom sommeren ble sammenlignet.

Bakgrunn

Det er en alminnelig oppfatning at lam som har beitet i fjellet er tyngre om høsten enn lam som har beitet i lavlandet eller på innmarksbeite gjennom hele sommeren. Men det er få undersøkelser som støtter eller avkrefter denne påstanden. I takt med at antall rovvilt øker i Norge øker også tapene av sau og lam på utmarksbeite og det er nødvendig med forebyggende tiltak for å redusere tapene. Strukturendringer i norsk landbruk har ført til at stadig flere arealer i lavlandet gror igjen. I forsøket ble det undersøkt om det er mulig å flytte sau fra et tradisjonelt fjellbeite til et beite i lavlandet uten at produksjonsresultatene blir reduserte.

Metode

Prosjektet ble gjennomført ved Bioforsk Nord, Tjøtta fra 2001 til 2003. Steigarsøyen fra besetningen ved Tjøtta Gård ble benyttet i prosjektet. Søylene lammet innendørs i begynnelsen av mai. Etter ca ti dager ble de sluppet på enten et skogsbeite som ikke hadde vært beitet på 15 år, et kulturbeite som har vært beitet med sau og storfe i flere tiår eller et øyebeite bestående av fire små søyer som har vært sporadisk beitet de siste 50 åra. Etter ca tre uker på vårbeite ble flokken på kulturbeitet delt i to og halvparten av dyra ble sendt på et fjellbeite (300-700 m.o.h). I august/september ble søyer og lam

sanket fra de ulike beiteområdene. Alle lam ble veid ved fødsel, ved utslipp på vårbeite, om våren (ved deling av flokken fra kulturbeite), midt på sommeren og ved sanking fra de ulike beiteområdene. Det ble beregnet gjennomsnittlig daglig tilvekst hos lammene i de ulike beiteperiodene (vårbeite, tidlig og sent sommerbeite). Resultatene er basert på totalt 124 lam fra fjellbeitet, 188 fra kulturbeitet, 31 fra skogsbeitet og 90 fra øyebeitet over de tre forsøksåra. I tillegg ble det innhentet slaktedata fra slaktinga om høsten.

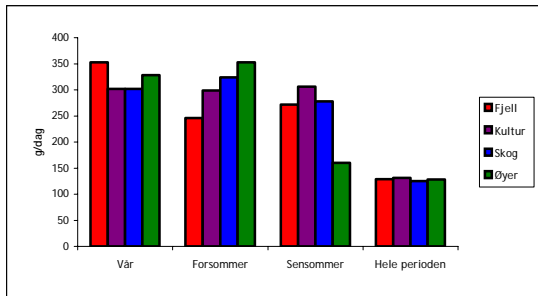

Foto: Svein Morten Eilertsen

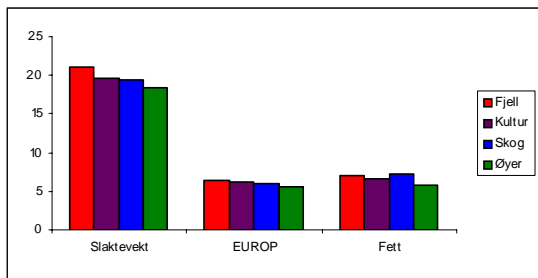
Resultater

Det ble ikke funnet noen forskjell i tilvekst hos lammene på vårbeite i gjennomsnitt over de tre åra (figur 1). På forsommerbeite var tilveksten hos

lammene som gikk i fjellet statistisk sikkert lavere enn hos lammene på de tre andre beiteområdene. På sensommerbeitet var tilveksten lavest hos lammene på øybeitet. Når en så på den samlede tilvekst gjennom sommeren fra fødsel til slakt var det ingen statistisk forskjell mellom de fire beiteområdene. Lammene fra fjellbeitet var eldre enn alle andre lam ved slakting. Disse lammene hadde også høyere slaktevekt og bedre EUROP-klassifisering (figur 2).

Figur 1. Tilvekst (g/dag) på vårbeite, forsommerbeite, sensommerbeite og fra fødsel til slakt hos lam på de fire beiteområdene.

Figur 2. Slaktevekt (kg), EUROP⁺-klassifisering og fett⁺⁺-klassifisering hos lam fra de fire beiteområdene
^{*} EUROP: P=1, P=2, P+=3, O=4, O=5, O+=6 osv
^{**} Fett: 1=-1, 1=2, 1+=3, 2=-4, 2=5, 2+=6 osv

Diskusjon

Slakting ble forsinket for lammene som beitet på fjellet i løpet av sommeren på grunn av nedføring som følge av høyt radioaktivitetsnivå ved endt beitesesong. Dette medførte at både slaktevekt og klassifisering ble noe bedre sammenlignet med lammene fra de andre beiteområdene. Samtidig ser en at tilveksten fra fødsel og til dyra ble slaktet ikke var forskjellig mellom de enkelte beiteområdene. Dyrene i fjellet følger snøsmeltingen oppover terrenget utover beitesesongen og kan nyte godt av friske beiteplanter i en lengre periode enn dyr som beiter i lavlandet. I lavlandet utvikles plantene stort sett samtidig og næringsverdien vil være høy på våren og etter hvert avta. Imidlertid ser det ut til at beitingen påvirker kvaliteten på plantematerialet og den gode kvalitet holder seg god ut over sommeren. Dette gjelder spesielt på kulturbeitet der sauen samarbeider med storfe. Både på skogsbeitet og på øybeitet var tilgangen på beiteplanter begrenset, og spesielt ble kvaliteten negativt påvirket av tørt klima i enkelte år.

Den dårlige tilveksten på sensommeren hos lam som beitet i øyene skyldtes i stor grad forholdene i 2003. Lammene ble sanket inn fra beitet etter at beitekvaliteten var betydelig forringet. Dyra hadde en negativ tilvekst i den perioden. Det påvirket også slaktevekt og klassifisering dette året. På skogsbeitet var antall dyr passende på vårbeite og forsommerbeite. Etter hvert som beitekvaliteten avtok var det nødvendig å redusere antall beitedyr.

Konklusjon

Gjengrodd beiteland som skogsbeite og øybeite er gode beiteområder. Det krever dog en tilpasning i driften. Vegetasjonsutviklingen må følges nøye og når beitekvalitet og kvantitet minker utover sommeren må antall beitedyr tilpasses. Å holde beitedyr på slike områder krever derfor en mer dynamisk drift med stort dyretall om våren og først på sommeren der kvaliteten og kvantiteten på plantene er høy og et lavere antall dyr senere på sommeren. I tillegg til at kvalitet og kvantitet avtar øker også forbeholdet hos lammene ut over sommeren.

Totalt sett kan bruk av lavlandsbeite gi gode produksjonsresultater dersom beitene skjøttes aktivt. Flytting av sau fra et fjellbeite der det er rovdyr tilstede til et lavlandsbeite uten rovdyr kan derfor være et godt forebyggende tiltak.

Fagredaktør denne utgaven:
 FoU-leder Ronald Bjørn, Bioforsk Nord, Tjøtta

Ansvarlig redaktør:
 Forskningsdirektør Nils Vagstad, Bioforsk

ISBN-13 978-82-17-00164-5

www.bioforsk.no
www.viltskadesenter.no

Bioforsk:

Trygg matproduksjon, rent miljø og økt verdiskapning basert på langsiktig ressursforvaltning

- Lokalisert over hele Norge
- Organisert i sju sentra
- 500 medarbeidere
- Omsetning 320 mill. kr

Bioforsk, Fr. A. Dahlsvei 20, 1432 ÅS
 Tlf. 03 246
 Faks. 63 00 92 10
 post@bioforsk.no